

СЕКЦІЯ 4

ВИКОРИСТАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВНЗ У ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ

Ю.О. Блинда
Національний університет “Львівська політехніка”

НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ЯК СКЛАДОВА МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЦЕТРУ

© Блинда Ю., 2011

Найважливішим фактором переходу до інформаційного суспільства є розвиток науки і використання її у різних сферах життєдіяльності, тобто, іншими словами, це впровадження інновацій. Інноваційна модель розвитку економіки вже досить давно впевнено функціонує в таких країнах як США, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія та інших.

За визначенням американського дослідника Б. Твісса, інноваційний процес – це перетворення наукового знання, наукових ідей, винаходів у фізичну реальність (нововведення), яка змінює суспільство.

Інноваційний процес можна розглядати як комплекс послідовних дій, унаслідок яких новація розвивається від ідеї до конкретного продукту і поширюється під час практичного використання. Перебіг інноваційного процесу, як і будь-якого іншого, визначається складною взаємодією багатьох чинників. Успіх на цьому шляху залежить від управлінського механізму, який об'єднує в єдиний потік витoki наукової ідеї, її розроблення, упровадження результату у виробництво, реалізацію, поширення і споживання. На розвиток інноваційного процесу впливають:

- стан зовнішнього середовища, у якому він проходить (тип ринку, характер конкурентної боротьби, практика державного регулювання, рівень освіти, організаційні форми взаємодії науки і виробництва тощо);
- стан внутрішнього середовища окремих організаційних і господарських систем (фінансові та матеріально-технічні ресурси, застосування технологій, зв'язки з зовнішнім середовищем та ін.);
- специфіка самого інноваційного процесу як об'єкта управління.[1]

Для ефективного організування інноваційних процесів в Україні нами було запропоноване створення інноваційно-інвестиційних центрів, метою функціонування яких є пошук ідей інноваційних проектів і співпраця з різного роду інвесторами.[2]

Із запропонованої моделі функціонування інноваційно-інвестиційного центру, ми хотіли більш детально дослідити науковий потенціал країни, оскільки, саме науковий потенціал, на нашу думку є рушійною силою інноваційного процесу. Науковий потенціал розглядається як невід'ємна частина всього науково-технічного потенціалу суспільства. Найважливішим елементом наукового потенціалу є кадри. Наукові працівники - особи, які займаються науковими дослідженнями і розробками. Їх творча діяльність, що здійснюється на систематичній основі, спрямована на збільшення суми наукових знань, пошук нових областей їх застосування. Наукові працівники можуть бути зайняті в різних галузях науки, секторах науки і типах організацій.[3]

Для аналізу наукового та інтелектуального потенціалу нашої держави використовуються статистичні дані про кількість науковців, докторів наук, кандидатів наук в економіці України та про обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт.[4]

Така статистична інформація показала, що динаміка чисельності науковців є невтішною, падіння з 1996 року з 160103 осіб у 2009 році досягла цифри лише у 92403 – скорочення майже на 43%. Однак, слід зазначити, що стрімке падіння відбувалося до 2004 року, і досягло 106603 осіб (спад сягав 5-10% щороку), і згодом дещо стабілізувалось, зменшення чисельності науковців становило 2-4% щороку.

Але треба зазначити, що є і більш позитивна динаміка, яка стосується кількості докторів наук в економіці країни, чисельність яких зростає з року в рік. У 1996 році це було лише 9974 особи, а вже у 2009 році 13866. Даний показник виявився більш стабільним; якщо розглянути чисельність докторів наук у відсотковому вираженні то видно, що щорічний приріст сягає 2-4%. Також спостерігається переломний 2004 рік, оскільки протягом 1996-2004 рр. кількість докторів наук збільшилась на 1599 осіб, а за період з 2004 по 2009 рік вже на 2293 особи.

Також позитивна динаміка спостерігається і у чисельності кандидатів наук в економіці України. Починаючи з 1996 року кандидатів наук було лише 58132 особи, а у 2009 році їх стало 81169 осіб. Ці статистичні дані також можна розділити на два періоди, перший з 1996 до 2004 року і другий з 2004 до 2009 року. Отже, в перший період їх чисельність збільшилась на 7707 осіб (щорічний приріст складав 1-3%), а у другий період кількість кандидатів наук зросла вже на 15330 осіб (щорічний приріст складав 3-5%).

Найвищий рівень концентрації спеціалістів з науковими ступенями спостерігається у більш економічно розвинених регіонах, де зосереджена значна кількість наукових організацій та вищих навчальних закладів. Так, у м.Києві працювало 28,8% загальної кількості докторів та кандидатів наук, у Харківській області – 15,4%, Дніпропетровській – 7,1%, Львівській – 7,0%, Одеській – 6,3%, Донецькій – 6,6%. В цілому в цих регіонах працювало понад 70% фахівців, які мали науковий ступінь доктора чи кандидата наук.

Наступний показник, який необхідно розглянути – це обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт. Отже, обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт у фактичних цінах виглядає так: у 1996 році цей показник був на рівні 1111,7 млн. гривень, у 2004 році він сягнув 4112,4 млн. гривень, а у 2009 – 8653,7 млн. гривень. Однак, цей показник слід порівняти з показником питомої ваги обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт у ВВП. У 1996 році він становив 1,36%, поступово знижуючись, у 2009 він склав лише 0,95%.

Структура обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт за 2009 рік має такий вигляд: на фундаментальні дослідження припадає 22,14%, на прикладні дослідження – 16,31%, на науково-технічні послуги – 12,81%, а на розробки – 48, 71%. Обсяг виконаних фундаментальних досліджень у фактичних цінах збільшувався від 140,6 млн. гривень у 1996 році до 1916,6 млн. гривень у 2009 році; обсяг прикладних досліджень від 321,6 млн. гривень у 1996 році до 1412 млн. гривень у 2009 році; обсяг розробок збільшувався від 606,9 млн. гривень у 1996 році до 4215,9 млн. гривень у 2009 році; обсяг науково-технічних послуг збільшився з 42,6 млн. гривень у 1996 році до 1109,2 млн. гривень у 2009 році.

У науці більше, ніж в будь-якій іншій сфері діяльності, успіх залежить від індивідуальних здібностей наукових працівників і рівня їх підготовки. Тому, не слід забувати, що найважливішим джерелом інноваційних ідей серед іншого є творча діяльність людей, погляди яких виходять за межі традиційного підходу до вирішення проблем. В свою чергу творча активність залежить від наявності обдарованих людей, які здатні на нестандартне мислення, тобто творчість слід розглядати як здатність відійти від штамів та стереотипів мислення під час розроблення технологічного процесу, що в результаті дає новий спосіб виробництва існуючого продукту або новий продукт.

Досвід розвинутих країн свідчить про те, що принципово нових стимулів регіональному розвитку може надати впровадження таких механізмів впливу, що спрямовані на посилення наукової складової діяльності вищої освіти, в тому числі на розвиток університетської науки. Істотне розширення повноважень та економічних можливостей органів місцевого самоврядування у створенні регіональних інноваційних форм територіальної організації продуктивних сил дасть змогу активно впливати через економічні важелі на інноваційну спроможність регіонів з метою поступового виходу до інноваційного вектора розвитку.

Для збереження та подальшого розвитку наукового потенціалу України треба докорінно поліпшити фінансування і матеріально-технічне постачання наукових закладів. Необхідно підняти престиж науковців, законодавче визначити статус ученого. Все це сприятиме підвищенню рівня ефективності загального інтелектуального потенціалу України.

1. Микитюк П.П. *Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник*. - Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 295 с. 2. Чернобай Л.І., Блинда Ю.О., *Передумови формування та особливості функціонування інноваційно-інвестиційних центрів в умовах постіндустріального суспільства // Вісник Національного університету “Львівська політехніка” №684 Проблеми економіки та управління*. 3. *Бібліотека економіста, Ілєнкова “Інноваційний менеджмент”* -<http://library.if.ua/book/138/9407.html> 4. *Державний комітет статистики України* – www.ukrstat.gov.ua

Я.В. Воловець, Н.Я. Сапотницька
Національний університет “Львівська політехніка”

САМОВРЯДНІСТЬ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ – ІННОВАЦІЇ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

© Воловець Я.В., Сапотницька Н.Я., 2011

Автономія вишу одна із засад Хартії університетів. Для захіноєвропейських університетів автономія – результат еволюційних процесів, що відбувалися впродовж всієї історії їхнього розвитку. В українських вишів еволюційний розвиток автономії відсутній.

Забезпечення конкурентоспроможності провідних держав Європи сприяло централізації управління вищою освітою та диверсифікації типів вишів. З часом стало очевидним, що так само як необхідний державний контроль над вищою освітою є вкрай необхідна і її автономія. Окремі автори вважають, що автономія вищого навчального закладу є функцією державного контролю, як методу управління вищою освітою [1].

Поглиблення університетської автономії – запорука якості вищої освіти. В Україні простежується тенденція щодо надання автономії лише вищим навчальним закладам, котрі набули статусу дослідницького [2]. Рамки критеріїв діяльності університету за якими підтверджується статус дослідницького [3] не дають підстав стверджувати, що автономію в Україні може здобути будь-який ВНЗ з бюджетним фінансуванням.

За чинним українським законодавством ВНЗ маючи статус неприбуткової організації, можуть його втратити, заробляючи кошти на своє функціонування [4].

Досвід США та Великобританії показує, що стимулом до автономії їхніх вишів є насамперед ринок і конкуренція. За такого підходу, якщо ВНЗ знаходить фінансові ресурси для свого успішного функціонування, то він отримує повну свободу у здійсненні досліджень та публікації їх результатів з врахуванням національних інтересів і можливостей держави. Університети цих держав опираються в основному на суспільні, а не державні контролюючі структури. Бюджетне фінансування ВНЗ у цих країнах не вважається пріоритетним. Щоб його отримати існує відпрацьована система тендерів.

Спробуємо розглянути самоврядність навчальних закладів через призму якості освітніх послуг, що ними надається. Якісна освітня послуга перш за все - управлінський процес в якому беруть участь такі складові фінансово-господарської діяльності навчального закладу як інвестиції та інновації. Результати від інвестиційної та інноваційної діяльності у ринкових умовах збільшують необоротні активи підприємства.

Автономія вишу передбачає серед іншого сукупність прав і обов’язків щодо здійснення фінансово-господарської діяльності. Успішна фінансово-господарська діяльність можлива лише за